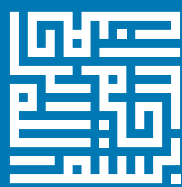

MEALLERDE GELİŞTİRİLMEME AÇIK ALANLAR

EDİTÖRLER

DR. BAYRAM KÖSEOĞLU
DR. MUSTAFA GÜVENÇ

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 2127
İLMİ ESERLER - 302

**MEALLERDE GELİŞTİRİLMEME AÇIK ALANLAR
ÇALIŞTAYI TEBLİĞ METİNLERİ**
17-19 MART 2021 ANKARA

Genel Koordinatör: Prof. Dr. Huriye MARTI

Yayın Yönetmeni: Doç. Dr. Fatih KURT

Koordinasyon: Lokman ARSLAN

Grafik Tasarım: Gökhan ÇAKIR

Eser İnceleme Komisyonu Kararı: 24.01.2022/1
2022-06-Y-0003-2127

ISBN: 978-625-435-168-6

Yayın Tarihi ve Yeri: Mart 2022, ANKARA

İletişim: Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA

Tel: (0 312) 295 72 93 - 94

Faks: (0 312) 284 72 88

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

ÇALIŞTAY HEYETİ

Başkan: Prof. Dr. Abdurrahman HAÇKALI

Koordinatör: Prof. Dr. Ömer KARA

Koordinatör Yrd: Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Komisyon Sorumlusu/Sekretarya: Mehmet YAZICI

Dr. Mustafa GÜVENÇ

Abdullah BİLİR

Habip GÜL

Raportörler: Fikret GÜL

Ali YAŞAT

Bilim Kurulu: Prof. Dr. Ömer KARA

Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Prof. Dr. Halis AYDEMİR

Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN

Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ

Prof. Dr. Faruk GÜRBÜZ

Prof. Dr. Abdulcelil BİLGİN

Dr. Fatih KANCA

Dr. Bayram KÖSEOĞLU

Teknik Ekip: Hüseyin UÇAR

Abdülkadir ÖZDEMİROĞLU

Nail YALÇIN

Salim A. KELEŞ

Kitapta yer alan tebliğ metinlerinde ileri sürülen görüşlerin dinî, ilmi ve hukukî sorumluluğu sahiplerine aittir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ • 14

TAKDİM • 17

AÇILIŞ KONUŞMALARI • 21

Prof. Dr. Ömer KARA • 22

Prof. Dr. Abdurrahman HAÇKALI • 28

Prof. Dr. Emrullah İŞLER • 32

BİRİNCİ OTURUM • 40

ÇEVİRİ TEKNİK VE YÖNTEMLERİ AÇISINDAN KUR'AN'IN TÜRKÇEYE AKTARIM SORUNLARI

ÇEVİRİBİLİM PERSPEKTİFİNDEN KUR'AN-I KERİM ÇEVİRİSİ41
Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

KUR'AN-I KERİM'DEKİ DEYİMSSEL İFADELERİN ÇEVİRİSİ:
KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ68
Doç. Dr. Erdinç DOĞRU

LAFIZ-MANA DENGESİ AÇISINDAN METİN DÜZEYİNDE VEYA
PARANTEZ İÇİ OLARAK AŞIRI YORUM VEYA EKSİK TERCÜME
BAKIMINDAN KUR'AN YOLU MEALİ'NDE
GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR.....99
Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE DİPNOT KULLANIMINDAN ORTAYA ÇIKAN
GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR..... 128
Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN

İKİNCİ OTURUM • 139

KUR'AN'DAKİ LAFIZ, KAVRAM, TERKİP VE CÜMLE DÜZEYİNDE TÜRKÇEYE AKTARIM SORUNLARI - I

İSİM KALIPLARININ (İSM-İ FĀ'İL, İSM-İ MEF'ÜL, İSM-İ TAFDİL VB.)
TÜRKÇEYE AKTARILMASI BAKIMINDAN KUR'AN YOLU MEALİ'NDE
İYİLEŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR 140
Doç. Dr. Harun BEKİROĞLU

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE FİİL KİPLERİNİN VE SİĞALARININ
TÜRKÇEYE AKTARILMASI BAKIMINDAN
GELİŞTİRMEYE AÇIK YÖNLER 166
Doç. Dr. Muhammed ERSÖZ

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE TÜRKÇE SÖZDİZİMİNİ DİKKATE ALMAMA
BAKIMINDAN GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR 183
Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN

TÜRKÇE SÖZDİZİMİNDE ÖZNE-YÜKLEM UYUMSUZLUĞU
BAKIMINDAN KUR'AN YOLU MEALİ'NDE
GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR..... 194
Dr. Öğr. Üyesi Sema ÇELEM

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE TÜRKÇE İMLA VE NOKTALAMA
İŞARETLERİ BAKIMINDAN İYİLEŞTİRME ÖRNEKLERİ 195
Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

ÜÇÜNCÜ OTURUM • 216

KUR'AN'DAKİ LAFIZ, KAVRAM, TERKİP VE CÜMLE DÜZEYİNDE TÜRKÇEYE AKTARIM SORUNLARI - II

TÜRKÇELEŞMİŞ ARAPÇA SÖZCÜKLERİ MEAL İÇİN KULLANMANIN
İMKÂNI VE SINIRLILIKLARI: KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ217
Dr. Öğr. Üyesi Sıddık BAYSAL

MODERN KELİMELERİN VE ANLAYIŞLARIN MEALE YANSITILMASI
BAKIMINDAN ORTAYA ÇIKAN GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR:
KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ285
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Bahaeddin YÜKSEL

KELİMELERİN SONRADAN KAZANDIĞI TERİM ANLAMINI ESAS
ALMAK VE NÜZUL SONRASI ANLAYIŞLARIN MEALE YANSITILMASI
BAKIMINDAN GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR:
KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ308
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Betül ORUÇ

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE TÜRKÇEDE TEDAVÜLDE OLMAYAN VEYA
KABA KELİMELERİN KULLANILMASI BAKIMINDAN
GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR.....327
Doç. Dr. Muhammet ABAY

KUR'AN KAVRAMLARININ TÜRKÇEYE AKTARILMASI BAKIMINDAN
KUR'AN YOLU MEALİ'NDE İYİLEŞTİRMEYE AÇIK YANLAR343
Dr. Öğr. Üyesi Cahit KARAALP

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE DEYİMSSEL VE VECİZ İFADELERİN
TÜRKÇEYE İSABETLİ ŞEKİLDE AKTARILMASI BAKIMINDAN
GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR392
Dr. Öğr. Üyesi Orhan İYİBİLGİN

DÖRDÜNCÜ OTURUM • 406

KUR'AN BÜTÜNLÜĞÜNÜN (İÇ BAĞLAM) DİKKATE ALINMAMASINDAN KAYNAKLANAN TÜRKÇEYE AKTARIM SORUNLARI

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE ÇOK ANLAMLI VE ZİT ANLAMLI
KELİMELERİN SİYÂK-SİBÂK UYGUNLUĞU VE KUR'AN BÜTÜNLÜĞÜNÜ
DİKKATE ALMAK BAKIMINDAN İYİLEŞTİRME ÖRNEKLERİ..... 407
Prof. Dr. Şahin GÜVEN

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE MÜCMEL AYETLERİN TERCÜME
EDİLMESİNDE SİYÂK-SİBÂK UYGUNLUĞU VE KUR'AN
BÜTÜNLÜĞÜNÜ DİKKATE ALMAK BAKIMINDAN
GELİŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR..... 445
Doç. Dr. Ali KARATAŞ

UMÛM-HUSÛS VE MUTLAK-MUKAYYED AÇISINDAN AYETLERİN
TERCÜME EDİLMESİNDE SİYÂK-SİBÂK UYGUNLUĞUNU VE KUR'AN
BÜTÜNLÜĞÜNÜ DİKKATE ALMAK BAKIMINDAN GELİŞTİRMEYE AÇIK
ALANLAR: KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ 458
Arş. Gör. Soner AKSOY

VAKF-İBTİDÂ İLMİNİN VERİLERİNİN KUR'AN TERCÜMESİNE
ETKİSİNDE, SİYAK-SİBAK UYGUNLUĞU VE KUR'AN BÜTÜNLÜĞÜNÜ
DİKKATE ALMAK BAKIMINDAN KUR'AN YOLU MEALİ'NDE
İYİLEŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR 502
Dr. Muhammed COŞKUN

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE TE'ÂRUZ VEHMİ UYANDIRAN AYETLERİN
BÜTÜNLÜK ÇERÇEVESİNDE AKTARILMASI BAKIMINDAN
İYİLEŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR 553
Arş. Gör. Murat BAHAR

KIRAAT FARKLILIKLARININ MEALE YANSITILMASIYLA İLGİLİ
İYİLEŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR: KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ..... 600
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SAĞLAM

BEŞİNCİ OTURUM • 614

KUR'AN DIŞI BAĞLAM(LAR)IN (DIŞ BAĞLAM) VE UNSURLARIN DİKKATE ALINMAMASINDAN KAYNAKLANAN TÜRKÇEYE AKTARIM SORUNLARI

CAHİLİYE ÖRFÜNÜ GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURMA BAKIMINDAN
KUR'AN YOLU MEALİ'NDE GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR615
Doç. Dr. Emrah DİNDİ

MEALDE ESBÂB-I NÜZÛL VE NESH MESELELERİYLE İLİŞKİLİ
İYİLEŞTİRME ÖRNEKLERİ: KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ616
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe UZUN

İSRÂİLİYAT VE EHL-İ KİTAP YORUMLARINI KULLANIP KULLANMAMA
BAKIMINDAN KUR'AN YOLU MEALİ'NDE GELİŞTİRMEYE AÇIK
HUSUSLAR630
Doç. Dr. Mesut KAYA
Nagihan Ayşe BOŞNAK

İSLAMİ İLİMLERİN OLUŞUM SÜRECİNDEKİ TARTIŞMALARIN
MEALDEKİ İZLERİ BAKIMINDAN GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR:
KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ687
Doç. Dr. Naif YAŞAR

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE SÜNNET (KUR'AN-SÜNNET BÜTÜNLÜĞÜ)
VE RİVAYETLERİN DİKKATE ALIN(MA)MASIYLA İLGİLİ İYİLEŞTİRME
ÖRNEKLERİ714
Doç. Dr. Murat KAYA

ALTINCI OTURUM • 750

**KUR'AN'DAKİ KAPALI İFADELERİN (MÜBHEMÂT) TÜRKÇEYE
AKTARIM SORUNLARI**

İSM-İ MEVSULLERİN MEDLULLERİ AÇISINDAN KUR'AN YOLU
MEALİ'NDE GELİŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR 751
Doç. Dr. Mehmet KILIÇARSLAN

MÜBHEMÂTTAN OLAN CİNS İSİMLERİN ANLAMLANDIRILMASI
BAKIMINDAN KUR'AN YOLU MEALİ'NDE
İYİLEŞTİRME ÖRNEKLERİ..... 779
Dr. Hasan YÜCEL

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE İSM-İ İŞARETLERİN TERCÜMESİ VE
MÜŞÂRUN İLEYHİN TESPİTİNE YÖNELİK
İYİLEŞTİRME ÖRNEKLERİ..... 808
Dr. Havva ÖZATA

KUR'AN YOLU MEALİ BAĞLAMINDA ZAMİRLERİN MERCİİ
KONUSUNDA GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR..... 823
Öğr. Gör. Dr. Servet DEMİRBAŞ

YEDİNCİ OTURUM • 853
KUR'AN'DAKİ EDATLARIN VE BAĞLAÇLARIN
TÜRKÇE'YE AKTARIM SORUNLARI

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE HARF-İ CERLERİN ANLAMLARI VE
MÜTEALLAK İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA GELİŞTİRMEYE
AÇIK HUSUSLAR854

Prof. Dr. Ahmet YÜKSEL

ŞART CÜMLELERİNİN ANLAMLANDIRILMASINDA GELİŞTİRMEYE
AÇIK ALANLAR: KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ894

Doç. Dr. Osman KARA

İSTİFHAM EDATLARININ ANLAMLANDIRILMASINDA KUR'AN YOLU
MEALİ'NDE İYİLEŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR915

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Selim KIROĞLU

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE ATIF EDATLARININ
ANLAMLANDIRILMASINDA GELİŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR.....957

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah HACİBEKİROĞLU

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE İSTİSNA EDATLARININ
ANLAMLANDIRILMASINDA İYİLEŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR.....977

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Mücahit ASUTAY

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE ÇOK ANLAMLI EDATLARIN
ANLAMLANDIRILMASIYLA İLGİLİ GELİŞTİRMEYE
AÇIK HUSUSLAR986

Dr. Öğr. Üyesi Bayram DEMİRCİGİL

SEKİZİNCİ OTURUM • 999

**KUR'AN'DAKİ BELAĞAT İLMİ (MEÂNÎ) İNCELİKLERİNİN TÜRKÇEYE
AKTARIM SORUNLARI**

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE İHBARİ CÜMLELERİN
ANLAMLANDIRILMASINDA İYİLEŞTİRMEYE AÇIK YÖNLER 1000
Prof. Dr. Abdurrahman ÖZDEMİR

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE BAZI İNŞÂÎ CÜMLELERİN
ANLAMLANDIRILMASINDA GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR..... 1017
Prof. Dr. M. Halil ÇİÇEK

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE HAZİF OLGUSUYLA İLGİLİ
GELİŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR..... 1033
Prof. Dr. Halil ALDEMİR

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE İLTİFÂT SANATININ TÜRKÇEYE TERCÜME
EDİLMESİ BAKIMINDAN İYİLEŞTİRME ÖRNEKLERİ..... 1051
Dr. Öğr. Üyesi Haşim ÖZDAŞ

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE MÜŞÂKELE SANATININ BULUNDUĞU
AYETLERİN TÜRKÇEYE AKTARIMI BAKIMINDAN İYİLEŞTİRME
ÖRNEKLERİ 1116
Dr. Fatih KANCA

DOKUZUNCU OTURUM • 1162

KUR'AN'DAKİ BELAĞAT İLMİ
(BEYAN-BEDÎ') İNCELİKLERİNİN TÜRKÇEYE AKTARIM SORUNLARI

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE MECAZ OLGUSUNUN TERCÜMESİNDE
GELİŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR..... 1163
Prof. Dr. Necdet ÇAĞIL

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE TEŞBİH VE İSTİÂRENİN
ANLAMLANDIRILMASINDA GELİŞTİRİLMEMEYE AÇIK HUSUSLAR 1199
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim FİDAN

KUR'AN YOLU MEALİ'NDE KİNÂYENİN ANLAMLANDIRILMASINDA
İYİLEŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR 1246
Doç. Dr. Ömer ACAR

BEDÎ' SANATLARININ KUR'AN YOLU MEALİ'NE YANSIMASI
AÇISINDAN GELİŞTİRMEYE AÇIK HUSUSLAR 1267
Doç. Dr. Hasan UÇAR

GENEL MÜZAKERE VE KAPANIŞ • 1292

KATILIMCI LİSTESİ VE FOTOĞRAFLAR • 1312

KIRAAT FARKLILIKLARININ MEALE YANSITILMASIYLA İLGİLİ İYİLEŞTİRMEYE AÇIK ALANLAR: KUR'AN YOLU MEALİ ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SAĞLAM

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

GİRİŞ

Kur'an ile ilgili araştırmalar yapmanın amaçlarından biri onun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktır. Bu araştırmaları yaparken farklı disiplinlerden yararlanmak gerekir. Zira farklı alanları inceleyen ilim dallarının bakış açıları da farklıdır. Bu durum Kur'an'ın anlam dünyası açısından büyük bir zenginliği ortaya koyduğu gibi daha iyi anlaşılmasına yönelik de katkılar sağlar.

Kıraat ilmi daha çok Kur'an'ın tilavet yönüyle ilgilenen bir ilim dalı olmasına rağmen zengin literatürü ile Kur'an araştırmaları bakımından da geniş imkânlar sunar. Nitekim Kıraat ilmi, "Kur'an kelimelerinin okunuşunu incelerken bu okuyuşta-ki farklılıkları ravilerine nispetle konu edinen ilimdir" diye tarif edilmektedir.¹

Bu tarifi incelediğimiz zaman Kıraat ilminin ilgi alanını, Kur'an metninin bizzat kendisinin oluşturduğunu ancak bu metnin büsbütün farklı okuyuşlara konu olacak bir durumda

¹ İbnü'l-Cezerî, *Müncidü'l-Mukri'în ve Mürşidü't-Tâlibîn*, thk. Zekeriyya Umeyrât, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1999, s. 9.

olmadığını görürüz. Nitekim Kurrâ'nın ittifak ettiği kısımların sayıca daha çok, ihtilaf ettiği kısımların ise daha az olması bunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹ Yine de bu durum kıraat farklılıklarının bir vakıa olarak karşımızda durduğunu ve Kur'an'ın anlaşılmasında birçok müfessirin bu farklılıklardan oldukça fazla yararlandığı gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Öyleyse çoğu özlü birer tefsir mahiyetinde açıklamalar da eklenmiş olan günümüz meallerinde de bu ilim dalının verilerinden faydalanmak gerekir.

Bu çalışmamızda *Kur'an Yolu Meali*'nde kıraatlerden ne ölçüde yararlanılıp yararlanılmadığı konusu üzerinde duracağız. *Kur'an Yolu* müellifleri tefsirin takdiminde "tefsir kitaplarında kıraatlerle ilgili bazı teknik ayrıntıları ve farklı tespitleri amaç bakımından önemli olmadıkça aktarmayacaklarını" ifade etmişlerdir.² Nitekim *Kur'an Yolu Meali*'ni incelediğimiz zaman kıraatlerden çok az yararlandığı izlenimi hâsıl olmaktadır. Ancak çok az bazı yerlerde açıklama paragraflarında, bazı yerlerde de metnin içerisinde örtük biçimde kıraatlerden yararlandığı düşüncesindeyiz. Bütün bunları tebliğimiz içerisinde üç başlık halinde bizzat mealden örnekler vermek suretiyle ortaya koymaya çalışacağız.

1. ÂSİM KIRAATİNDEN BAŞKA KIRAATE GÖRE MEAL VERİLEN AYETLER

Günümüzde İslâm ülkelerinde Âsım (ö. 127/745) kıraati üzerine yazılmış mushafklar çok yaygın olarak basılmaktadır. Bu durum Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Türkiye'de basılan mushafklar için de geçerlidir. Nitekim araştırmamıza konu olan *Kur'an Yolu Meali*'nin Arapça metin kısmında da Âsım kıraatinin Hafs (ö. 180/796) rivayeti esas alınmıştır. Biz bu başlık altında *Kur'an Yolu Meali*'nde, tilavette esas alınan Âsım kıraatinden

¹ Mehmet Ünal, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, Fecr Yayınevi, İstanbul 2005, s. 132.

² Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara 2006, I, s. 80.

başka kıraate göre meal verilen ayetlerden örnekler vereceğiz.

Konu ile ilgili olarak ilk örneğimiz, Bakara 2/51. ayette geçen ile ilgili olarak ilk örneğimiz, Bakara 2/51. ayette geçen (وَإِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً) “Mûsâ’ya kırk gece için söz vermiştik.” ifadesidir. Ayette geçen (وَاعَدْنَا) “sözleştik” kelimesini Ebû Ca’fer (ö. 130/747-48), Ebû Amr (ö. 154/771) ve Ya’kûb (ö. 205/821) kıraatleri (وَاعَدْنَا) ifadesiyle “söz verdik” anlamında okumuşlardır.¹ *Kur’an Yolu Meali*’nde “söz vermiştik” ifadesiyle Âsım kıraatinin dışında bir meal tercihinde bulunulmuş ancak ne meal metninde ne de açıklamada buna değinilmemiştir. “Söz vermek” ile “sözleşmek” birbirine yakın anlamlarda olsa da farklı anlamlara gelen iki ifadedir. Söz vermek, bir işi yapacağını kesinlikle bildirmek; sözleşmek ise belli bir yerde, belli bir saatte buluşmayı kararlaştırmak anlamına gelmektedir.² Dolayısıyla bu ayette tilavet edilen kıraatle, tercih edilen meal birbirine uymamaktadır.

Konuya dair diğer bir örneğimiz Bakara 2/260. ayette (قَالَ فَخُذْ) (الرَّبِيعَةَ مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا) “Rabbi, “kuşlardan dört tane al, onları kendine alıştır, sonra ‘parçalayıp’ her bir tepeye onlardan bir parça bırak...” geçen (صَارَ) kelimesidir. Bu kelime hem öldürmek, parçalamak hem de ülfet edip alıştırmak anlamına gelebilmektedir. Kelime (فَصُرْهُنَّ) kalıbıyla okunursa “öldürüp parça parça etmek” anlamına gelir. Kıraat imamlarının çoğu bu şekilde okumuşlardır. Ancak kelimeyi Ebû Ca’fer, Hamza (ö. 156/773), Halef (ö. 229/844) ve Ruveys (ö. 238/852) gibi kıraat imamları (فَصِرْهُنَّ) şeklinde; kendine alıştırmak, ülfet ettirmek anlamında okumuşlardır.³ *Kur’an Yolu Meali*’nde “alıştırmak” manası tercih edilmiş, altında da açıklama bilgisiyle kesin bilgiye ulaşmanın mertebeleri zikredilmiştir. Esas mana tercihiyle “alıştırmak” anlamı verilmiş sonra da parantez içerisinde “parçalamak” anlamıyla hissî mucize ile ilgili anlayış farkından kaynaklanan bu

¹ Muhammed Fehd Hârûf, *et-Teshîl li Kıraati’t-Tenzîl*, Dâru’l-Beyrûtî, Şam 1999, s. 8.

² D. Mehmet Doğan, *Temel Büyük Türkçe Sözlük*, Bahar Yayınları, İstanbul 1994, s. 712.

³ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırâati’l-Aşr*, thk. Ali Muhammed ed-Dabbâ’, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1998, II, s. 174.

yorum farklılığında orta yol bulunmaya çalışılmıştır. Ancak tercih edilen mana ile okunan kıraatin farklılık arz etmesi bir problem olarak gözükmektedir. Zira açıklama bölümünde kıraat farklılığından kaynaklanan bu duruma işaret edilmemiştir.

Bir başka örnek de Âl-i İmrân 3/73'te bulunmaktadır. Ayetin ilgili kısmının metni ve meali şöyledir: *أَنْ يُؤْتَىٰ أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيتُمْ* (أَوْ يُحَاجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ) "...Birine, size verilenin benzeri veriliyor diye mi veya rabbinizin huzurunda aleyhinize deliller getirecekler diye mi 'böyle davranıyorsunuz?'..." Ayette geçen (أَنْ يُؤْتَىٰ) "veriliyor olması" ifadesi kıraat imamlarının çoğuna göre (أَنْ يُؤْتَىٰ) biçiminde istifhâm hemzesiz okunurken, İbn Kesîr (ö. 120/738) kıraatine göre (أَنَّ يُؤْتَىٰ) "veriliyor olması mı" şeklinde istifhâm hemzeli olarak okunmaktadır.¹ *Kur'an Yolu Meali'*nde tercüme yapılırken tilavet edilen kıraat istifhâm hemzeli olmamasına rağmen istifham hemzeli olarak İbn Kesîr kıraatine göre anlam verilmiş ancak ne meal içinde ne de açıklama bölümünde bu farklı kıraate işaret edilmiştir. Dolayısıyla burada da kıraat edilenle meal olarak verilen arasında bir uyumsuzluk söz konusu olmaktadır.

Hûd 11/46. ayette geçen (إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ) ifadesi de başka kıraate göre anlam verilerek meallendirilen ayetlerden biridir. Ayetin ilgili bölümü şöyledir: (قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ) "*Allah buyurdu ki: Ey Nûh! O senin aileden değildir. Çünkü onun yaptığı iyi olmayan bir iştir...*" Ayette geçen (إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ) ifadesi Hz. Ali, İbn Abbas, Hz. Aişe tarafından ve Kîsâî (ö. 189/805) ile Ya'kûb'un kıraatıyla (إِنَّهُ عَمِلَ غَيْرَ صَالِحٍ) şeklinde okunmuştur.² *Kur'an Yolu'*nda verilen "Onun yaptığı iyi olmayan bir iştir." meali tercih olarak bu kıraatten faydalanılmış olabileceğini hatıra getirmektedir. Neticede burada zamire üç türlü takdir yapılabilir:

a) "O, kâfir ve isyankâr biriydi." anlamında Hz. Nuh'un oğluna gönderilebilir.

¹ Abdülfettâh Kâdî, *el-Büdüru'z-Zâhira fi'l-Kırâati'l-'Aşri'l-Mütevâtira min Tarîkâji's-Şâtibiyye ve'd-Dürre*, thk. Ahmed İnâye, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 2005, s. 66.

² Muhammed Fehd Hârûf, *et-Teshîl li Kırâati't-Tenzîl*, s. 227; Ebû Hayyân el-Endelûsî, *el-Bahrü'l-Muhîtt*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993, V, s. 229.

b) “Hz. Nuh’un oğlunun yaptığı iş, doğru olmayan bir işti.” şeklinde Hz. Nûh’un oğlu tarafından yapılan işe gönderilebilir. Nitekim *Kur’an Yolu Meali* böyle mana vermiştir. Bu meal Kisâî kıraatıyla örtüşmektedir. Bu durum, yine örtük olarak tilavet olunan kıraatten başka bir kıraatten yararlanıldığı ancak bilgi verilmediği sonucuna ulaştırmaktadır.

c) “Hz. Nuh’un oğlu hakkındaki bağışlanma isteği olabilir.” Ayetin iç bağlamına daha uygun gelen anlam budur. Ancak *Kur’an Yolu Meali*, çoğunlukla lafza bağlı kalarak anlam verilen bir meal olmasına rağmen bu anlam tercih edilmemiştir.

Meryem 19/24. ayette de benzer bir durum söz konusudur. (فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا) “Aşağısından biri ona şöyle seslendi: “Tasalanma! Rabbin senin altında bir su kaynağı yaratmıştır.” Ayette geçen (مِنْ تَحْتِهَا) ifadesi İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir (ö. 118/736), Şu’be (ö. 193/809) ve Ruveys kıraatlerinde (مِنْ تَحْتِهَا) şeklinde okunur.¹ *Kur’an Yolu*’nda anlam (مِنْ تَحْتِهَا) “aşağısından biri ona seslendi” okuyuşuna göre verilmektedir. Bu durum, tilavet edilenden farklı olarak başka kıraatlerden biriyle meal verildiğine işaret etmektedir. Ancak meal içerisinde bu durum açıklama olarak belirtilmemiştir.

Zuhuruf 43/18. ayette geçen (يُنشَأُ) “süs püs içinde büyütülecek” kelimesinin tercümesinde de yararlanılan kıraatin ifade edilmemesi açısından bir sıkıntı vardır. Ayet şöyledir: (أَوَمَنْ يُنشَأُ فِي الْحُلِيِّ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ) “Mücadelede başarısız olarak ömrünü süslenmekle geçirecek olan kız çocuğu mu? diye öfkeyle sorar.” Ayette geçen (يُنشَأُ) kelimesini kıraat imamlarından Hamza, Kisâî, Halef ve Hafs (يُنشَأُ) şeklinde okumuş, diğer kıraat imamları ise (يُنشَأُ) “süs püs içinde büyüyecek” şeklinde okumuşlardır.² *Kur’an Yolu Meali*’nde verilen mana, fiile meçhul değil de malum kalıpta anlam verilmesine bağlıdır. Dolayısıyla bu durum da yine tilavet

¹ İbnü’l-Cezerî, *Tahbîru’t-Teysîr fi’l-Kirâati’l-Aşr*, thk. Ahmed Muhammed Muflih el-Kudât, Dâru’l-Furkân li’n-Neşr ve’t-Tevzî’, Ürdün 2000, s. 454.

² İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kirâati’l-Aşr*, II, s. 275; Ebü’l-Ferec İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-Mesîr fi’l-İlmi’t-Tefsîr*, thk. Zühayr eş-Şâviş, el-Mektebü’l-İslâmî, Beyrut 1983, VII, s. 306.

edilen okuyuşla manada tercih edilen meal arasında uyumsuzluğa işaret etmektedir.

2. MEAL VERİRKEN KIRAAT FARKI İLE İLGİLİ AÇIKLAMA YAPILAN AYETLER

Bu başlık altında vereceğimiz örneklerde iki husus öne çıkmaktadır. Birincisi mealin, diğer kıraat ile örtüşecek ve onun manasını da karşılayabilecek şekilde örtük olarak cümlenin içerisine yedirilmiş bir şekilde verildiği; ikincisi de mealin kıraat farkı ile ilgili olarak kısa bir açıklama yapmak suretiyle verildiği yerlerdir. Şimdi her iki duruma dair örnekler üzerinden konuyu izah etmeye çalışalım:

İlk olarak *Kur'an Yolu Meali*'nde farklı kıraat ile örtüşecek ve onun manasını da hissettirebilecek/kapsayabilecek şekilde mana verilen yerler söz konusudur. Mealinde kıraatle ilgili açıklama verilmeyen ancak her iki manayı da hissettirecek şekilde verilen yerlerden birincisine dair örneğimiz Bakara 2/222. ayettir: فَأَعْتَبُوا الرِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ (حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ) "...Bu sebeple âdet günlerinde kadınlardan ayrı durun, temizlenmedikçe onlarla cinsel ilişkide bulunmayın. İyice temizlendiklerinde onlara Allah'ın emrettiği şekilde yaklaşın..." Ayette geçen (يَطْهُرْنَ) kelimesi genel olarak "özel halleri geçinceye kadar" anlamında (يَطْهُرْنَ) kalıbıyla okunmaktadır. Ancak İbn Şu'be, Hamza, Kisâ ve Halef "yıkayıp iyice temizleninceye kadar" anlamında (يَطْهُرْنَ) kıraatiyle okumuşlardır.¹ Ayette kadının, süre olarak âdet döneminin bitmesi ile mi temizlenmiş olacağı ya da âdet dönemi bittikten sonra yıkınmasıyla birlikte mi temiz olup cinsel ilişkide bulunmanın helal olacağı konusu temelde bu kelimenin kıraatindeki farklı okuyuşa dayanmaktadır. Hatta mezhepsel görüş ayrılığının temeli de hangi kıraatin benimsendiği ile alakalıdır. *Kur'an Yolu Meali*'nde "temizlenmedikçe" anlamı tercih edilmiştir. "Temizlenmedikçe" ifadesi her iki anlamı da hissettirecek şe-

¹ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırâti'l-Aşr*, II, s. 171.

kilde verilmiş fakat meal içerisinde ya da açıklama bölümünde farklı kıraatle ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Aynı başlık altında diğer bir örneğimiz de Nisâ 4/43. ayettir: (أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا) "...Yahut sizden biriniz ayakyolundan gelirse ya da kadınlara dokunup da -bu durumlarda- su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprağa yönelin (teyemmüm edin)..." Ayette geçen ve "cinsel ilişki" anlamına gelen (لَامَسْتُمُ) kelimesi Hamza, Kisâ ve Halef tarafından "sadece elle ve bedenen dokunmak" anlamında (لَمَسْتُمُ) şeklinde okunmuştur.¹ *Kur'an Yolu Meali*'nde ifade sadece "dokunmak" şeklinde yine iki manayı da hissettirecek şekilde verilmiştir. Açıklama eklenerek teyemmümün nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Mealde kıraat açısından da farklılığa neden olan okuyuşlar, bunların manaya etkisi ve mezhepler arası yorum farklılığına neden olması gibi durumlar açıklanmamış, belki de tefsire bırakılmıştır. Ancak meal üzerinde de kısa bir açıklama ile bu durum belirtilse daha güzel olurdu. Nitekim meal ve tefsir her ne kadar birbiriyle bağlantılı olsa da neticede birbirinden ayrı şeylerdir.

İkinci olarak *Kur'an Yolu Meali*'nde kıraat farkı ile ilgili açıklama yapılarak izahta bulunulan yerler de söz konusudur. Mealde farklı kıraate göre açıklama yapılan dört yer tespit ettik. Bu yerlerden biri Kasas 28/48. ayettir: (قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا) (بِكُلِّ كَافِرُونَ) "...Birbirini destekleyen iki sihir! demişler ve eklemiştirler: Doğrusu biz hiçbirine inanmıyoruz." Ayette "birbirini destekleyen iki sihir" diye çevrilen cümlenin farklı kıraate göre, "birbirini destekleyen iki sihirbaz" şeklinde tercüme edilebileceği, açıklama getirilerek izah edilmiş, böylece kıraat imamlarından Âsım, Hamza, Kisâ ve Halef'in (سِحْرَانِ) şeklinde okuduğu kelimeyi diğer kıraat imamlarının (سَاحِرَانِ) şeklinde okuyuşları isim belirtilmeden verilmiştir.² *Kur'an Yolu Meali*'nde kıraatlere atıfta bulunulan ender yerlerden biri burasıdır. Diğer yandan mealde

¹ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırâti'l-Aşr*, II, s. 188.

² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırâti'l-Aşr*, II, s. 256.

bu ayetle ilgili bir kıraat açıklaması verilmesine rağmen kıraat imamlarının (سِخْر) ve (سَاحِر) şeklinde ihtilafta bulunduğu diğer ayetlerde bu duruma hiç değinilmemiştir.¹ Bu durum *Kur'an Yolu Meali*'nin kıraat açısından sistematik tutarlılığına uygun değildir. Ayrıca bütün Kur'an'ın tamamında yukarıda bahsettiğimiz Kasas 28/48. ayete ilave olarak sadece En'âm 6/59, Neml 27/49 ve Cin 72/19. ayetlerin açıklamalarında farklı kıraate dair işaretlerin bulunması da en azından mealde kıraatlerin genişliğinden yararlanılmadığı ya da tefsire bırakıldığı sonucunu ortaya koymaktadır. Ancak tutarlılık ve ön kabuller açısından değerlendirmediğimiz zaman ya kıraatlere hiç değinilmemesi ya da tespit edilebilen tüm ayetlerde bu açıklamaların yapılması beklenirdi.

3. KIRAAT FARKININ DİKKATE ALINMASIYLA MEALLENİRİLEBİLECEK AYETLER

Bu başlık altında kıraat farklılıklarının dikkate alınmasıyla daha anlaşılır ve daha güzel meal verilebilecek yerler hakkında bazı örnekler vermek istiyoruz:

Kıraat farkının dikkate alınmasıyla meallendirmenin daha güzel olabileceğini düşündüğümüz ayetlere Yûnus 10/16. ayeti güzel bir örnektir: (قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُمْ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَأَكُمْ بِهِ فَقَدْ لِيْثَتْ) “Yine de ki: Allah öyle dileseydi ne ben onu size okuyabilirdim ne de siz onu anlayabilirdiniz; o gelmeden aranızda uzun bir süre yaşadım, siz aklınızı kullanıp düşünmez misiniz?” Ayette geçen (وَلَا أَدْرَأَكُمْ) “Allah size ayetlerini bildirmezdi.” ifadesini İbn Kesîr (وَلَا أَدْرَأَكُمْ) “O size ‘başka bir yolla ayetlerini’ mutlaka bildirirdi.” şeklinde okumuştur.² Bu ayete *Kur'an Yolu*'nda “Ne o ayetleri ben size okuyabilirdim ne de siz onu anlayabilirdiniz” şeklinde çeviri yapılmıştır. Yani (مَا تَلَوْتُمْ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَأَكُمْ) ifadesinde

¹ Bk. Mâide 5/110; Hûd 11/7; Tâ-Hâ 20/69; Saff 61/6.

² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kirââtî'l-Aşr*, II, s. 212; Muhammed Fehd Hârûf, *et-Teshîl li Kıraatî't-Tenzîl*, s. 210; Ayrıca bk. Semîn el-Halebî, *ed-Dürri'l-Masûn fi Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*, thk. Ahmed Muhammed el-Harrât, Dârul-Kalem, Dimeşk ts, VI, s. 164.

geçen (مَا) ve (لَا) harflerinin her ikisi de olumsuz anlamda kullanılmış ve bu tercih Hz. Peygamber'in Kur'an'ın muhtevasına hiçbir katkı ve etkisinin olmaması şeklinde bir açıklamayla izah edilmiştir. İbn Kesîr kıraati buradaki (لَا)'nın olumsuzluk için değil te'kid için olduğu izahına dayanmaktadır. *Kur'an Yolu*'nda yapılan Hz. Peygamber'in Kur'an'ın muhtevasına hiçbir katkı ve etkisinin olmaması açıklaması doğrultusunda düşünecek olursak (لَاذْرَأَكُمْ) kıraati daha güzel bir anlam ortaya çıkarmaktadır. Zira bu okuyuşa göre anlam "Allah dileseydi ben bu ayetleri size okuyup tebliğ etmezdim; ancak Allah size ayetlerini 'başka bir yolla da olsa' kesinlikle bildirirdi." şeklinde olur. Ancak bu tip yerlerde kıraatlerin genişliğinden istifade edilmemiş, çeviride de açıklama kısmında da herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Bir diğer örneğimiz de Yûnus 10/30. ayettir: هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ (مَا أَشْلَفَتْ وَرُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقَّ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ) "İşte o gün her şahıs, dünyada yaptığığın karşılığını görecek, gerçek Mevlâları olan Allah'ın huzuruna götürülecekler ve uydurup yakıştırdıkları putlar da onları yüzüstü bırakıp kaybolacaklardır." Ayette geçen (تَبْلُو) kelimesi Hamza, Kisâi, Halef tarafından (تَتْلُو) şeklinde okunmaktadır.¹ (تَبْلُو) okuyuşu "dünyada yaptıklarının karşılığını görecek" manasına gelirken; (تَتْلُو) okuyuşu ise "amel defterlerini okuyacak" manasına gelmektedir. (تَتْلُو) kıraatine göre ayetin akış sıralaması "amel defterlerini okumak, huzura çıkmak, putların onları terk etmesi" şeklinde olur. (تَبْلُو) şeklinde okunursa akış sıralaması, "yaptıklarının karşılığını görmek, huzura çıkmak, putların onları terk etmesi" şeklinde olur. (تَبْلُو) okuyuşunda sıralama bozulmaktadır zira yaptıklarının karşılığını görmek, huzura çıkmak ve putların onları terk etmesinden sonra olmalıdır. Neticede bu durum sadece tefsirde değil, meallerde de farklı kıraatlerin anlam genişliğinden yararlanılması gerektiği neticesini çıkarmamıza yeter bir sonuçtur.

¹ Abdülfettâh Kâdi, *el-Büdüru'z-Zâhira fi'l-Kırâati'l-'Aşri'l-Mütevâtira*, s. 144.

Kehf 18/34. ayette de benzer bir durum bulunmaktadır: وَكَانَ (لَهُ ثَمَرٌ فَتَقَالَ لِبِصَابِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْفَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا) “Böylece adamın bol ürünü oluyordu. Bu yüzden arkadaşıyla konuşurken ona şöyle dedi: Ben servetçe senden daha zenginim; nüfusça da senden daha güçlüyüm.” Ayette geçen (ثَمَرٌ) kelimesi *Kur’an Yolu Meali*’nde “bahçenin bol ürünleri ve meyveleri” diye çevrilmiştir. Ancak aynı kelimenin (ثَمَرٌ) şeklindeki kıraati de bulunmaktadır.¹ Bu kıraate göre kelime “gelir kaynağı, mal, servet” anlamına gelmektedir. Cümlenin akışı açısından “daha başka gelir kaynaklarına sahip adam” şeklindeki çeviri, akışı daha güzel yansıtmaktadır. Mesela yine Muhammed 47/4. ayette geçen (وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) “Allah, yolunda öldürülenlerin amellerini asla boşa çıkarmayacaktır.” ayetinde (قُتِلُوا) “öldürülenler” kelimesini kıraat imamlarının çoğu (قَاتِلُوا) “savaşanlar” şeklinde okumaktadırlar.² Allah, yolunda öldürülenlerin amellerini asla boşa çıkarmaz anlamı, sonuca dayalı güzel bir meal olduğu kadar; Allah’ın kendi yolunda savaşanların gayretlerini boşa çıkarmayacağı şeklindeki bir mana da sürece dayalı olarak güzel bir anlamı ifade etmektedir. Ancak farklı kıraatten kaynaklanan bu genişliklerden mealde istifade edildiği söylenemez.

Son olarak da Mürselât 77/32-33. ayetlerde geçen (قَصْرٌ) ve (جَمَالٌ) kelimelerini örnek vermek istiyoruz. Ayetin *Kur’an Yolu Meali*’ndeki tercümesi metniyle birlikte şöyle verilmiştir: (إِنَّهَا) “O, kütükler kadar, koca sütunlar kadar kıvılcımlar fırlatır.” Ayette geçen (قَصْرٌ) ve (جَمَالٌ) kelimeleri için farklı kıraatler bulunmaktadır. (قَصْرٌ) kelimesi, bu şekildeki okunuşuyla “köşk ve saray” manasına, (قَصْرٌ) şeklindeki okunuşuyla da “odun demeti, hurma kütüğü” gibi anlamlara gelmektedir.³ (جَمَالٌ) kelimesi ise, Hamza, Kisâi ve Hafs tarafından

¹ İbnü’l-Cezerî, *Tahbîru’t-Teysîr fi’l-Kırâti’l-‘Aşr* s. 444.

² Muhammed Fehd Hârûf, *et-Teshîl li Kıraati’t-Tenzîl*, s. 210
Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, *Meâni’l-Kur’an*, Âlemü’l-Kütüb, Beyrut 1983, III, 225;
Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu’l-Beyân ‘An Te’vîli Âyi’l-Kur’an*, thk. Abdullah b. Abdü’l-Muhsin et-Türkî, Dâru Hicr, Kahire 2001, XXIII, 604-609;
Ebü’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf ‘An Hakâ’iki Gavâmi-*

“deve” anlamında (جَمَالَتُ), cumhûr tarafından “develer” anlamında (جَمَالَاتُ), İbn Abbas, İbn Cübeyr, Hasan-ı Basrî, Katâde ve Ya’kûb’un ikinci râvîsi Ruveys tarafından “gemi halatı” anlamında (جَمَالَاتُ) şeklinde okunmuştur¹ Elbette bu kelimeler kıraat farklılıklarına göre farklı şekillerde izah edilebilir. *Kur’an Yolu Meali*’nde “kütükler” ve “koca sütunlar kadar kıvılcımlar” şeklindeki anlam tercih edilmiştir. Ancak Kur’an’ın nazil olduğu dönemde yaşayan Arap toplumunun hayalinde canlandırabileceği nesnelere üzerinden bir anlama gerçekleştirecek olursak, (قَصْر) kelimesinin sürekli etraflarında görebilecekleri hurma ağacının kütükleri, (جَمَالَتُ) kelimesinin de yine etraflarında dolaşan kızıl develer şeklinde anlaşılması daha makul görünmektedir. Ancak burada önemli olan kıraatlerin vermiş olduğu bilgilerdeki anlam genişliklerinden meallerde yararlanılmış olmasıdır. *Kur’an Yolu Meali*’nde ise bundan istifade edilmemiş ya da örtük yolla geçiştirilerek ifade edilmiştir.

SONUÇ

Çalışmamızda konu olarak ele aldığımız *Kur’an Yolu Meali*’ndeki kıraat farklılıkları açısından problematik durumlar, verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı üzere anlamda değişikliklere neden olmaktadır. Ancak söz konusu kelimelerdeki farklı telaffuzların veya diğer söylenişleriyle kıraat imamlarının ihtilâflarının, konuyu derinlemesine anlama açısından birçok faydaları da bulunmaktadır. Bu nedenle tefsirlerde olduğu gibi meallerde de kıraat farklılıklarına değinilmesi, en azından farklı anlam alternatiflerinin mealin içerisinde ya da açıklama kısımlarında mutlaka belirtilmesi gerekmektedir.

Kur’an Yolu müellifleri tefsir kısmında bazı ayetlerle ilgili açıklamalarında kıraatlerle ilgili farklılıkları dikkate aldıklarını

zî't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Ekâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl, thk. Âdil Ahmed Abdü'l-Mevcûd-Ali Muhammed Muavvîd, Mektebetü'l-Abikân, Riyad 1998, VI, 289.

¹ Ebu'l-A'la el-Hemedânî, *Gâyetü'l-İhtisâr Kırââtî'l-'Aşeretü'l-Eimmetü'l-Emsâr*, thk. Eşref Muhammed, Cemaatu'l-Hayriyye, Cidde 1994, II, 703; İbnü'l-Cezerî, en-*Neşr fî'l- Kırââtî'l-Aşr*, II, 297.

belirtmişlerdir. Nitekim zikredilen kıraatlerden birinin anlamını tercih etmek, ayete verdikleri manayı kıraat farklılığını belirterek kuvvetlendirmeye çalışmak veya kıraatin zayıflığına işaret etmek gibi hususlarda, kıraat farklılıklarının ayetin anlamına etkisini ortaya koymuşlardır. Ancak günümüzde birçok mealde olduğu gibi, kıraat farklılıklarıyla oluşan bu anlam zenginliği ve çeşitliliğine meal içerisinde istenen seviyede değinilmemiş ya da örtük yolla ifadelerin içerisine yedirilmiştir. Bu durum meal kısmının ayrıca basılmış olması, mealde teferruat vermeye gerek görülmemesi gibi bir anlayıştan kaynaklanmış olabileceği gibi referansın kıraat ilmi olarak alınmayıp dil özellikleri olarak alınması gibi bir anlayıştan kaynaklanmış da olabilir.

Meal son tahlilde tercih edilen anlamın ifadeye yansıtılmasıdır. Meallerde tercih edilen anlamın yanında alternatif başka anlamların da olabileceği meal metni içerisine ya da açıklamasına pekâlâ yansıtılabilir. Bu noktada sadece tefsirlerin değil meallerin de kıraatlerin genişliğinden yararlanması gerektiğini düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

Doğan, D. Mehmet, *Temel Büyük Türkçe Sözlük*, Bahar Yayınları, İstanbul 1994.

Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelûsî, *el-Bahru'l-Muhît*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993, I-VI.

Ebu'l-A'la el-Hemedânî, *Gâyetü'l-İhtisâr Kırâati'l-'Aşereti Eimmeti'l-Emsâr*, thk. Eşref Muhammed, Cemaatu'l-Hayriyye, Cidde 1994, I-II.

Ferrâ, Yahyâ b. Ziyâd, *Meâni'l-Kur'an*, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1983, I-III.

Halebî, Semîn, *ed-Dürü'l-Masûn fî Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*, thk. Ahmed Muhammed el-Harrât, Dâru'l-Kalem, Dimeşk ts, I-XI.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec, *Zâdü'l-Mesîr fî 'İlmi't-Tefsîr*, thk. Züheyr eş-Şâviş, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1984, I-IX.

İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr*, thk. Ali Muhammed ed-Dabbâ', Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998, I-II.

_____, *Müncidü'l-Mukri'in ve Müşidü't-Tâlibîn*, thk. Zekeriyya Umeyrât, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1999.

_____, *Tahbîru't-Tefsîr fi'l-Kırâati'l-'Aşr*, thk. Ahmed Muhammed Muflih el-Kudât, Dâru'l-Furkân li'n-Neşr ve't-Tevzî', Ürdün 2000.

Kâdî, Abdülfettâh, *el-Büdûru'z-Zâhira fi'l-Kırâati'l-'Aşri'l-Mütevâtira min Tarîkayi's-Şâtibiyye ve'd-Dürre*, thk. Ahmed İnâye, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 2005.

Karaman, Hayrettin v.dğr., *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsîr*, Ankara 2006, I-V.

Muhammed Fehd Hârûf, *et-Teshîl li Kırâati't-Tenzîl*, Dâru'l-Beyrûtî, Şam 1999.

Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân 'An Te'vîli Âyi'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdü'l-Muhsin et-Türkî, Dâru Hicr, Kahire 2001, I-XXVI.

Ünal, Mehmet, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü*, Fecr Yayınevi, İstanbul 2005.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf 'An Hakâ'iki Gavâmizi't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Ekâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl*, thk. Âdil Ahmed Abdü'l-Mevcûd, Ali Muhammed Muavvîd, Mektebetü'l-Abîkân, Riyad 1998, I-VI.